SFTs tilsyn i 2002

TA-1960/2003
ISBN 82-7655-216-1

Sammendrag

SFT gjennomførte i 2002 omkring 400 kontroller i norske virksomheter. Kontrollene var i hovedsak rettet mot industrivirksomheter med utslippstillatelse fra SFT og mot virksomheter som produserer, importerer og omsetter helse- og miljøskadelige kjemikalier og produkter.

SFTs kontroll er risikobasert. Fokus for kontrollene endres fra år til år med bakgrunn i endrede risikovurderinger og endringer i tillatelser og regelverk. Rapporten er derfor ikke en tilstandsrapport over miljøforholdene i norsk næringsliv.

SFT avdekker fortsatt mange avvik gjennom kontrollvirksomheten. Halvparten av de registrerte avvikene fra internkontrollforskriften skyldes at virksomhetene ikke oppfyller sin plikt til å gjennomføre miljørisikovurderinger av aktivitetene sine, og til å lage handlingsplaner for å redusere risikoen som virksomheten medfører for sine omgivelser. SFT er lite tilfreds med at avvikene på dette området ikke viser noen forbedring i forhold til 2001.

For 2001 ble det registrert en bedring i utviklingen når det gjaldt avvik knyttet til kjemikalier i virksomheter med tillatelse fra SFT. Denne positive utviklingen er ikke videreført i 2002. Dette kan forklares med at SFT i 2002 håndhevet strengere brukernes plikt til å gjennomgå eksisterende kjemikaliebruk, vurdere alternativer og etablere rutiner for systematisk risikoreduksjon jamfør substitusjonsplikten. Kontrollresultatene viser at det i for liten grad er gjennomført slike vurderinger i virksomhetene.

For produsenter, importører og omsettere med plikt til å klassifisere og merke farlige kjemikalier, deklarere disse til Produktregisteret og oppgi nødvendige opplysninger i HMS-datablad, avdekkes det svært ofte mangelfull innmelding eller mangelfulle opplysninger om kjemikalienes miljøegenskaper.

For å beskytte barn mot helse- og miljøfarlige kjemikalier, har SFT gjennomført et stort antall kontroller og fått utført analyser av en rekke produkter. Resultatene viser at en del leker for små barn fortsatt inneholder ulovlige ftalater. Ftalater er mistenkt for å ha hormonforstyrrende effekter og enkelte av stoffene er klassifisert som reproduksjonsskadelige og miljøskadelige. Kontrollene viste også at flere leker har for høyt støynivå og at en del smykker og hårspenner for barn fortsatt inneholder nikkel som kan være sterkt allergifremkallende. Resultatene viser nødvendigheten av å følge opp og styrke dette tilsynet.

Når det gjelder farlig avfall på avveie har SFT i 2002 hatt et aksjonsrettet fokus på PCB-holdige isolerglassruter i bygge- og anleggsbransjen, hos glassmestere og ved avfallsmottak. Det ble notert avvik i over 60% av kontrollene. En kontroll resulterte i anmeldelse etter at markering av spesialtrenet hund førte til at PCB-holdig glass ble funnet i en avfallscontainer.

SFT har i 2002 kontrollert importører/forhandlere av elektriske og elektroniske produkter (EE-produkter) og deres plikt til å hente, sortere og sørge for forsvarlig behandling av EE-avfall, samt forhandleres plikt til å etablere returordninger. For importører fokuserte kontrollen på virksomheter som ikke var med i organiserte systemer for returordninger. Det ble påvist avvik hos de fleste virksomhetene. Flere bransjer manglet returordninger og forsømte å informere kundene om mulighetene for retur av kasserte produkter. Det ble gjort vedtak om tvangsmulkt i tre saker. Seks EE-importører ble anmeldt.

Totalt har SFT anmeldt 13 forhold til politiet i 2002.

SFT har i 2002 samarbeidet med fylkesmennenes miljøvernavdelinger i kontrollvirksomheten, blant annet av PCB-holdige isolerglassruter og farlig avfall på skipsverft. Samarbeidet vil videreføres ved at kontrollarbeidet i fylkene styrkes i årene som kommer.

Innhold

1.	Kontroll i 2002	5
1.1	Prioriteringer	5
2.	Resultater	6
2.1	Virksomheter med tillatelse fra SFT	6
2.2	Begrense bruk og utslipp av helse- og miljøfarlige kjemikalier	6
2.2.1	Substitusjonsplikten	6
2.2.2	Klassifisering og merking av kjemikalier og deklarering til Produktregisteret	7
2.2.3	Beskytte barn mot helse- og miljøfarlige kjemikalier	7
2.2.4	Drivstoffkontroll	8
2.3	Kontroll av avfallshåndtering og returordninger	8
2.4.	Kontroll av beredskap mot akutt forurensning	9
3.	Reaksjon	10
4.	SFTs vurdering av kontrollresultatene	12

1. Kontroll i 2002

SFT gjennomførte i 2002 omkring 400 kontroller i norske virksomheter. Kontrollene var i hovedsak rettet mot industrivirksomheter med utslippstillatelse fra SFT og mot virksomheter som produserer, importerer og omsetter helse- og miljøskadelige kjemikalier og produkter.

SFT har i 2002 samarbeidet med fylkesmennenes miljøvernavdelinger om kontrollvirksomheten, blant annet PCB-aksjonen og kontroll med håndtering av farlig avfall på skipsverft. Dette samarbeidet vil bli videreført og kontrollarbeidet i fylkene vil bli styrket i de kommende årene.

SFTs kontrollaktivitet er risikobasert. Dette innebærer blant annet at etaten kontrollerer de virksomheter hvor konsekvensen av brudd på regelverket er størst. Utvalget av virksomheter som er kontrollert er således **ikke** et statistisk representativt utvalg. Fokus for kontrollene endres fra år til år på bakgrunn av risikovurderinger, nytt regelverk og endring i tillatelser, og rapporten er derfor ikke en tilstandsrapport over miljøforholdene i norsk næringsliv.

Nærmere informasjon om kontrolltyper finnes i dokumentet om Kontrollmetodikk.

1.1 Prioriteringer

SFT benytter kontroll som et miljøvernpolitisk virkemiddel for å vedlikeholde det som allerede er oppnådd av miljøforbedringer i Norge. Kontrollvirksomheten i 2002 har hatt fokus på følgende områder:

- **Begrense bruk og utslipp av miljø- og helsefarlige kjemikalier** (jamfør stortingsmelding 8, 1999-2000; stortingsmelding 25, 2002-2003)

  Tilsynsaktivitetene har fokusert på:

  - Substitusjonsplikten i produktkontrolloven (krav om en dokumentert vurdering for å erstatte helse- og miljøfarlige kjemikalier/produkter med mindre skadelige alternativer). Se Obs-listen.
  - Bruk av råstoffer/innsatsstoffer for å redusere utslipp av prioriterte miljøgifter som tungmetallene kvikksølv (Hg), bly (Pb), kadmium (Cd), kobber (Cu), krom (Cr) samt polyaromatiske hydrokarboner (PAH).
  - Klassifisering og merking av kjemikalier, og deklarering til Produktregisteret.
  - Beskytte mot helse og miljøfarlige kjemikalier/produkter (barnesikret lukning, støyende leker og ftalater i leker, nikkel i smykker). Se Barn og kjemikalier.

- **Kontrollere avfallshåndtering og returordninger**
  - Kontroll av importørers, produsenters og forhandleres oppfølging av plikter i henhold til forskrift om EE-avfall.
  - Håndtering av farlig avfall, blant annet PCB (kontroll med entreprenører, innsamlere/mottaksanlegg).

- **Kontrollere beredskap mot akutt forurensning**
  - Innsatsen har vært særlig fokusert mot petroleumsvirksomhet, tankanlegg og treforedlingsbransjen.

2. Resultater[1]

2.1 Virksomheter med tillatelse fra SFT

Det avdekkes fortsatt mange avvik i virksomheter med tillatelse fra SFT. Mange avvik er knyttet til mangel på dokumentasjon, noe som gir økt risiko for skade på miljøet.

SFT er ikke fornøyd med at omtrent halvparten av avvikene gitt på tema internkontroll i 2002, som i 2001, er knyttet til kravet om at virksomhetene "*skal kartlegge farer og problemer og på denne bakgrunn vurdere risiko, samt utarbeide tilhørende planer og tiltak for å redusere risikoforholdene*". Dette tyder på at svært mange virksomheter ikke etterkommer kravet om å gjennomføre miljørisikovurdering av aktivitetene, og utarbeide eventuelle handlingsplaner for å redusere risikoen.

SFTs kontrollstatistikk for 2002 viser at for virksomheter med tillatelser er det et tilnærmet uendret nivå i forhold til tidligere år når det gjelder avvik innenfor temaene drift av prosessanlegg og farlig avfall. I ca.14 % av kontrollene var det avvik forårsaket av ulovlige utslipp til luft, vann eller grunn.

2.2. Begrense bruk og utslipp av helse- og miljøfarlige kjemikalier

Bedringen i utvikling når det gjelder avvik knyttet til kjemikalier i virksomheter med tillatelse, som ble rapportert for 2001, er ikke videreført i 2002. I 2002 har avviksandelen på tema kjemikalier økt noe. Dette kan imidlertid forklares med en strengere håndheving av substitusjonsplikten i 2002 enn tilfellet var i 2001.

2.2.1 Substitusjonsplikten

For **brukere** av kjemikalier, som har en selvstendig plikt til å vurdere om bruken kan erstattes med mindre farlige kjemikalier (substitusjon), var det ofte mangelfull eller lite oppdatert miljødokumentasjon tilgjengelig. Mange har heller ikke kjennskap til miljøvernmyndighetenes lister over betenkelige og/eller regulerte kjemikalier, eller de har ikke vurdert sine kjemikalier mot disse. Dette kom tydelig frem der hvor kontrollen var rettet mot kartlegging, risikovurdering og substitusjon av kjemikalier. Kjemikalieleverandørenes miljødokumentasjon er en viktig kunnskapskilde for det substitusjonsarbeidet som gjennomføres.

Skipsverft og mekaniske verksteder
Et opplegg for en systematisk vurdering om hvorvidt helse- og miljøfarlige kjemikalier kan substitueres er ikke tilfredsstillende ivaretatt. Dette var et gjennomgående resultat i flertallet av de 31 virksomhetene som ble kontrollert.

Petroleumsvirksomhet offshore
To kjemikalierevisjoner hadde fokus på valg av kjemikalier, substitusjon, miljøvurdering av kjemikalier og gjennomgang av miljødokumentasjon. Resultatene viser at det er rom for forbedring innenfor arbeidet med valg av kjemikalier selv om operatørene per i dag har godt fokus på dette arbeidet.

[1] Tallgrunnlaget for denne rapporteringen er hentet fra SFTs kontrolldatabase INKOSYS

Treforedling
Særskilt fokus ble rettet mot bruk av blekekjemikalier, retensjonsmidler og slimbekjempningsmidler.

Ved 7 av de 12 kontrollerte virksomhetene ble det konstatert avvik fra kravet om et systematisk arbeid med tanke på substitusjon av helse- og miljøfarlige kjemikalier. To virksomheter hadde overhodet ikke kjennskap til substitusjonsplikten.

Ferrolegeringsindustri
To av målene med kontrollene har vært å bidra til oppfyllelse av den nasjonale målsettingen om at utslipp av PAH og tungmetaller skal stanses eller reduseres vesentlig innen 2010, og om det er mulig å benytte råvarer/innsatsstoffer som inneholder mindre PAH og tungmetaller.

Det ble gjennomført kontroller ved åtte smelteverk. Kontrollresultatene viste at det i liten grad var gjennomført vurderinger med tanke på substitusjon av materialer med mindre PAH og tungmetaller.

2.2.2 Klassifisering og merking av kjemikalier og deklarering til Produktregisteret

Produktregisteret er myndighetenes sentrale register over kjemiske stoffer og produkter som omsettes i Norge. Opplysningene i registeret gir myndighetene oversikt over import og produksjon av kjemiske stoffer. Det er svært viktig at farlige kjemikalier deklareres til Produktregisteret slik at myndighetene til enhver tid har best mulig oversikt over bruken av disse.

For produsenter og importører/omsettere som har plikt til å klassifisere og merke farlige kjemikalier, deklarere disse til Produktregisteret og oppgi de nødvendige opplysninger i HMS-datablad, avdekkes det altfor ofte mangelfull innmelding eller mangelfulle opplysninger om kjemikalienes miljøegenskaper. Enkelte bransjer, blant annet bygg og anlegg, har et betydelig forbedringspotensial når det gjelder kunnskap om og etterlevelse av regelverket.

SFT fattet vedtak om tvangsmulkt for 60 virksomheter på grunn av manglende deklarering/oppdatering av kjemikaliedokumentasjon til Produktregisteret. Dette er nesten en dobling i forhold til 2001.

2.2.3 Beskytte barn mot helse- og miljøfarlige kjemikalier

Innenfor området barn og kjemikalier ble resultatene fra kontrollene som følger:

- **Ulovlige ftalater i leker:** 17 virksomheter ble kontrollert. 2 av 8 analyserte produkter (25%), inneholdt ulovlige ftalater. Dette er en forbedring i forhold til 2001 da 10 av 20 analyserte produkter (50%) inneholdt forbudte ftalater.
- **Ulovlig nikkelnivå i smykker:** 20 virksomheter ble kontrollert. 12 av totalt 95 produkter som ble undersøkt ble sendt til analyse og 6 av disse inneholdt ulovlige nivåer av nikkel.
- **Ulovlig støy fra leker:** 20 virksomheter ble kontrollert. 7 av totalt 100 leker som ble testet for ulovlig høyt støynivå overskred grensen.
- **Barnesikret lukning:** 3 virksomheter (detaljhandlere) ble kontrollert vedrørende barnesikret lukning av emballasje. 11 importører ble fulgt opp med pålegg om innsending av dokumentasjon.

2.2.4 Drivstoffkontroll

EU pålegger Norge rapportering om kvaliteten på drivstoff på markedet, og det er utarbeidet en drivstofforskrift som fastsetter grense for innhold av ulike komponenter i bensin (blant annet svovel, benzen, aromater) og diesel (svovel og PAH).

Det ble tatt ut 21 bensinprøver og 9 dieselprøver fra fem ulike selskap. Ingen av de kontrollerte forhandlerne hadde kjennskap til forskriften som trådte i kraft våren 2000. Analyser av prøvene som ble tatt ut bekreftet imidlertid at innholdet av de regulerte komponentene var innenfor forskriftens grenseverdier.

2.3 Kontroll av avfallshåndtering og returordninger

Ved årets kontrollarbeid har SFT hatt et særlig fokus på avfallshåndtering i flere bransjer blant annet skipsverft og mekaniske verksteder, bygg- og anlegg, glassmestere og avfallsmottak. I tillegg har virksomheter og aktører innenfor farlig avfallsbransjen i Grenlandsregionen vært særskilt kontrollert.

Skipsverft og mekaniske verksteder
Totalt 31 virksomheter ble kontrollert i 2002. Resultatene viser at:

- De mindre og mellomstore verftene har ikke tilfredsstillende rutiner for håndtering av avfall/farlig avfall (vurdering av om prosessavfall er farlig avfall og hvordan dette skal håndteres). Dette gjelder særlig brukt blåsesand og annet prosessavfall som fremkommer ved vedlikehold av eldre båter. Dette leveres ofte som vanlig avfall eller lagres (deponeres) på virksomhetens område.
- Virksomhetene gjør heller ikke nok for å hindre at det forekommer utslipp til resipient fra aktivitetene som pågår (sandblåsing, høytrykksspyling, lagring av kjemikalier og avfall).

PCB-holdige isolerglassruter
Aksjonen viste tilsvarende mangel på forskriftsmessig håndtering av slikt farlig avfall fra byggebransjen. Aksjonen, som var rettet mot håndtering av PCB-holdige isolerglassruter i byggebransjen og hos glassmestere og avfallsmottak, ble gjennomført som to store kontrollaksjoner hvor fylkesmannen spilte en sentral rolle. Totalt ble det gjennomført 224 kontroller.

- Det ble gitt avvik i over 60% av kontrollene.
- Avvikene var hovedsakelig knyttet til manglende rutiner for håndtering av PCB-holdig isolerglassruter og uforsvarlig lagringsforhold av disse.
- En virksomhet ble anmeldt etter kontrollen fordi PCB var kastet i avfallsbeholder med ordinært avfall. Isolerglasset med PCB ble funnet av en spesialtrenet hund.

Farlig avfall fra virksomhetene i Grenland
Målet med kontrollene var å gjennomgå håndteringen av farlig avfall ved virksomhetene i Grenland for å kartlegge om denne er i samsvar med de krav som er stilt. Det ble gjennomført kontroller ved ni industrivirksomheter, to kontroller ved mottakere av avfall samt to kontroller ved sluttbehandlingsanlegg. Resultatene fra kontrollene viste at håndteringen av avfallet i de virksomheter som genererer avfallet stort sett var tilfredsstillende.

Elektrisk og elektronisk avfall (EE-avfall)
SFT kontrollerte importører/forhandlere og deres plikt til å hente, sortere og sørge for forsvarlig behandling av EE-avfall og forhandleres plikt til å etablere returordninger der hvor dette var aktuelt, jamfør forskrift om kasserte elektriske og elektroniske produkter. Slike produkter kan

inneholde miljøgifter, både tungmetaller og organiske miljøgifter, som for eksempel bromerte flammehemmere.

10 leketøysforhandlere og 19 andre importører/forhandlere ble kontrollert. Importørene som ble valgt ut for kontroll var ikke medlemmer av etablerte returordninger. Det ble påvist avvik hos de fleste kontrollerte virksomhetene.

- Leketøysbransjen manglet returordninger og informasjonsopplegg knyttet til mulighetene for retur av kasserte produkter.
- Samtlige forhandlere/kjedebutikker fikk avvik mot informasjonsplikten, mens importørene fikk avvik både mot henteplikt og informasjonsplikt.
- Det ble gjort vedtak om tvangsmulkt i tre saker og seks importører er anmeldt da disse synes å ha stor økonomisk gevinst av å stå utenfor returordninger (gratispassasjerer).

2.4 Kontroll av beredskap mot akutt forurensning

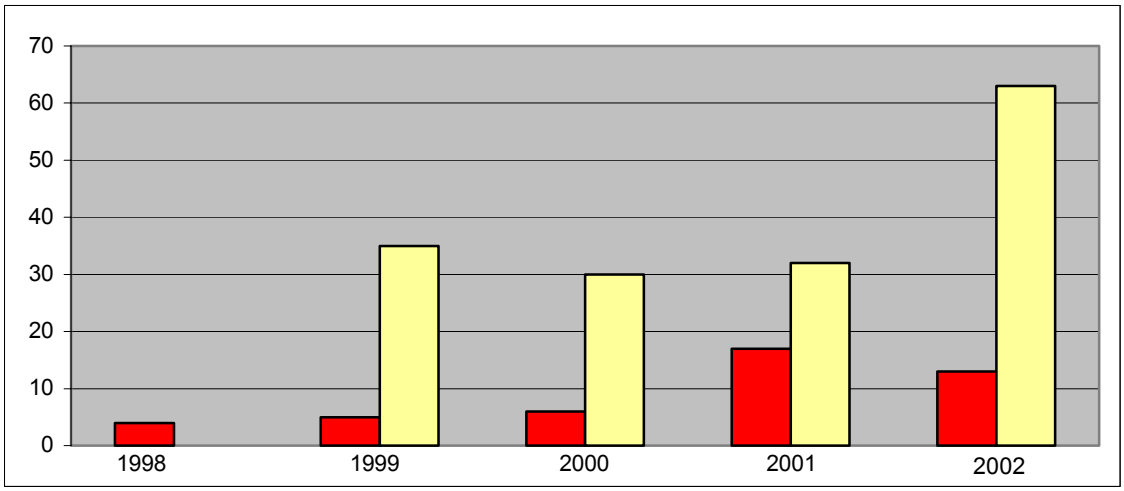
Avvik innenfor tema beredskap mot akutt forurensning viser en positiv utviklingen i 2002 i forhold til 2001. I 2001 økte avviksandelen på dette tema økte betydelig i forhold til tidligere år. SFT har hatt sterk fokus på dette området både i 2001 og 2002.

3. Reaksjon

Alle kontroller hvor det avdekkes avvik blir systematisk fulgt opp, avhengig av alvorlighetsgrad. Rutinemessig oppfølging, det vil si oppfølging av saker av mer formal karakter, innebærer at SFT forsikrer seg ved skriftlig tilbakemelding fra virksomheten om at korrigerende tiltak er iverksatt. I tillegg vil dette bli fulgt opp ved neste kontroll.

I mer alvorlige tilfeller økes også SFTs kontrollhyppighet for å sikre at korrigerende tiltak blir iverksatt og at ikke forholdene gjentar seg. For å drive gjennom pålagte krav fattes vedtak om tvangsmulkt. SFT reagerer ovenfor de mest alvorlige avvikene med politianmeldelse.

SFT bruker mye tid på oppfølging av virksomheters manglende, pålagte tilbakemelding. I 2002 ble det fattet vedtak om tvangsmulkt for 63 virksomheter som en følge av dette. Dette er nesten en dobling i forhold til i 2001. Vedtak om tvangsmulkt er et effektivt virkemiddel og de fleste av virksomhetene oppfyller som regel kravet som ligger til grunn for vedtaket før tvangsmulkten begynner å løpe.

Figur 1: Antall vedtak om tvangsmulkt (gule søyler; fra 1999) og anmeldelser av virksomheter i perioden 1998 – 2002 (røde søyler).

SFT har anmeldt 13 forhold til politiet i 2002. Seks av de anmeldte forholdene gjelder overtredelser av EE-forskriften. En anmeldelse gjelder overtredelse av PCB-forskriften. En anmeldelse gjelder utslipp av produsert vann offshore. Fem anmeldelser er knyttet til industriutslipp og håndtering av farlig avfall. I tillegg har syv saker blitt vurdert for anmeldelse, men disse ble ikke anmeldt.

SFT har i 2002 avgitt uttalelse i ti saker som er anmeldt av andre enn SFT og har krevd straffeforfølging i ca. halvparten av disse. Antallet uttalelsessaker var færre enn tidligere år. Dette kan ha sammenheng med at politiets foreløpige statistikk[2] viser en nedgang i antall miljøkrimsaker i 2002. SFT regner også med at antallet uttalelsessaker i SFT blir lavere fra 2003, som følge av at ansvaret for akuttberedskapen ble overført til Kystverket 1. januar 2003.

[2] Jamfør politiets halvårsrapport 2002.

I to miljøkrimsaker har henholdsvis Høyesterett og Tønsberg tingrett understreket det strenge kravet til aktsomhet etter forurensningsloven[3].

[3] Høyesterett har behandlet en forurensningssak anmeldt av SFT i 1999. Saken gjaldt en rørlegger som utførte arbeid på en tank på Gardermoen. Høyesterett bekrefter i sin avgjørelse den strenge aktsomhetsnormen som gjelder etter forurensningsloven, og rørleggeren ble straffet.
Esso Slagentangen ble anmeldt av SFT for utslipp av råolje fra tankanlegget på Slagentangen. Utslippet var på 3-400 m^3, men hovedårsaken til anmeldelsen var farepotensialet ved utslipp fra de gigantiske tankene. I Tønsberg tingsrett ble Esso idømt bot på 900 000 for uaktsomhet i forbindelse med vedlikehold av og tilsyn med tanken, til tross for at Esso hevdet å ha opptrådt aktsomt ved å forholde seg til amerikanske bransjestandarder for vedlikehold og tilsyn av oljetanker. NB! Saken er anket og ikke rettskraftig.

4. SFTs vurdering av kontrollresultatene

Kontrollerfaringer gjennom flere år viser at det er en sammenheng mellom kontroll og overholdelse av gjeldende krav. Virksomheter som kontrolleres sjelden, har flere og ofte mer alvorlige avvik enn de som kontrolleres hyppig.

Totalt sett avviker ikke kontrollresultatene fra 2002 vesentlig fra tidligere år. Antallet anmeldelser i 2002 er noe lavere enn for 2001, og er mer på nivå med det antallet anmeldelser SFT har sendt de foregående årene. Det er imidlertid små endringer og man kan ikke slutte at miljøtilstanden i industrien er mye bedre i 2002 enn i tidligere år. Det er fortsatt slik at mange mindre og mellomstore virksomheter ikke har god nok kjennskap til regelverket, for eksempel for håndtering av farlig avfall og kravet i internkontrollforskriften om miljørisikovurdering av aktivitetene som utøves.

Kontrollene i virksomheter uten tillatelser fra SFT har sterkt fokus på helse- og miljøfarlige kjemikalier og avfallshåndtering. I virksomheter med tillatelser blir i tillegg utslipp til luft og vann et viktig kontrolltema. I begge typer virksomheter anser SFT virksomhetens internkontroll som et svært viktig verktøy for systematisk forbedring.

Substitusjonsplikten er også i 2002 prioritert som kontrolltema for å begrense bruk og utslipp av helse- og miljøfarlige kjemikalier. SFT forventer at virksomhetene som et minimum har gjennomført en systematisk gjennomgang av kjemikaliebruken og vurdert alternativer. Resultatene fra kontrollene viser at det ofte er mangelfulle rutiner for vurdering av risiko, manglende oversikt over kjemikalier i bruk og mangelfull kunnskap om disse. Dette medfører at en helhetlig vurdering av virksomhetenes kjemikaliebruk i mange tilfeller mangler. Fortsatt benyttes det helse- og miljøfarlige kjemikalier i mange virksomheter, selv om det kan finnes alternativer.

SFTs kartlegging av avfallsstrømmer (EE-avfall, PCB-holdig avfall, plast med mer) viser at miljøbelastningen fra helse- og miljøfarlige kjemikalier i produkter er stor. Det er derfor viktig at kontrollen i fremtiden i enda større grad rettes mot de produkter hvor prioriterte helse- og miljøskadelige stoffer inngår.

Blant virksomheter med tillatelse fra SFT er avviksandelen i 2002 litt lavere enn tidligere år, men reduksjonen er ikke tilstrekkelig til å konkludere med en forbedret tilstand i forhold til tidligere. SFT ser alvorlig på at omkring halvparten av internkontrollavvikene i år som i fjor er knyttet opp mot kravet i internkontrollforskriften om at virksomhetene skal utføre miljørisikovurderinger og på denne bakgrunn lage handlingsplaner for å redusere risikoen.

Resultatene fra 2002 tilsier at SFT fortsatt vil ha sterkt fokus på virksomhetenes systematiske arbeid (internkontrollen) for å overholde krav knyttet til nye og endrede risikoforhold i virksomhetene, bruk av kjemikalier, utslippsforhold, beredskap og virksomhetenes håndtering av farlig avfall.